

С. І. Сімаковааспірантка кафедри початкової і професійної освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ТВОРЧОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено розкриттю сутності та специфіки професійного самовдосконалення майбутніх учителів у творчому освітньому середовищі закладу вищої освіти. Здійснено аналіз понять «професійне самовдосконалення», «освітнє середовище», «творче освітнє середовище» в наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених. З'ясовано, що специфіка професійного самовдосконалення ґрунтується на виняткових особливостях людини, що може визначати різні стратегії її професійного самовдосконалення: отримання, перетворення, позбавлення, обмеження. Визначено напрями професійного самовдосконалення учителів: тематичний, практичний, психологічний напрями, що спрямовують майбутнього вчителя до перетворення та розвитку власних особистісних і професійних якостей. Проаналізовано форми професійного самовдосконалення майбутніх учителів: самоосвіта, самовиховання та саморозвиток. Визначено, що характер професійного самовдосконалення цілком залежить від особливостей освітнього середовища, у якому перебуває особистість, на основі чого була проаналізована розроблена вченими типологія освітнього середовища. Встановлено роль і значення творчого освітнього середовища у професійному самовдосконаленні майбутніх учителів. Зазначено, що творче освітнє середовище найбільшою мірою сприяє активності, самостійності, свободі в оволодінні професійною діяльністю. Зазначене середовище зумовлює формування та розвиток здібностей майбутніх учителів, становлення їхньої неповторної особистості, розвиток творчого мислення, спрямовує до рішучості та ініціативності. Розглянуто різні підходи вчених до визначення компонентів освітнього середовища. Зокрема, з'ясовано компоненти, що сприяють професійному та особистісному зростанню у творчому освітньому середовищі: просторово-предметний, соціальний, технологічний. Окреслено головні умови, які сприяють професійному самовдосконаленню майбутніх учителів у творчому освітньому середовищі. Сформульовано етапи професійного самовдосконалення: підготовчий, практичний та узагальнювальний.

Ключові слова: вища педагогічна освіта, майбутні вчителі, професійна підготовка, професійне самовдосконалення, творче освітнє середовище.

Постановка проблеми. Світові освітні тенденції та глобальні виклики встановлюють якісно нові вимоги до особистості вчителя. Сучасна система вищої освіти спрямована не тільки на надання ґрунтовної професійної підготовки майбутніх учителів, але також на формування та розкриття їхнього особистісного та професійного потенціалу, розвиток неповторної особистості, формування навичок самоосвітньої діяльності. Потреба сучасного світу в компетентних, творчих, активних особистостях, які прагнуть до підвищення професійного та особистісного рівня, ставить пріоритетним питання професійного самовдосконалення майбутніх учителів. Особистість майбутнього вчителя формується під впливом зовнішніх предметних та соціальних умов і факторів, які в сукупності стають чинниками професійного зростання. Тому організація та функціонування творчого освітнього середовища як такого, яке потенційно сприятиме розвитку, активності та самостійності особистості, є одним із головних завдань для закладів вищої освіти, що створює можливості для професійного самовдосконалення майбутніх учителів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сутність вищої освіти та перспективи її розвитку розглянуто в розвідках (М. Денисенко, Л. Пшеничної, Ю. Чекушиної та ін.).

Визначення особливостей та змісту професійної підготовки майбутніх учителів здійснено в дослідженнях (О. Абдуліної, І. Зязюна, Л. Коваль, В. Ребенко, С. Сисоєвої, Л. Хомич та ін.).

Провідні аспекти професійного самовдосконалення майбутніх учителів досліджено у працях (О. Антонової, О. Борденюк, В. Квас, Л. Мацук, Т. Северіної, І. Скляренко, В. Стрельнікова, Л. Сущенко, Т. Шестакової, Н. Уйсімбаєвої, С. Хатунцевої та ін.).

Висвітленню питань самоосвіти, самовиховання, саморозвитку майбутніх учителів присвячено праці (Я. Бойко, С. Вітвицької, С. Івах, О. Малихіна, Н. Мирончук, Н. Носовець, В. Піддячого, М. Постолук, Н. Сидорчук, О. Сипченко, Є. Співаковської-Вандеберг, Ю. Шалівської, О. Шурина та ін.).

Освітнє середовище закладу освіти як фактор розвитку особистості розглянуто в психо-

лого-педагогічних працях (М. Братко, І. Булах, В. Вербицького, О. Гори, О. Коберника, Л. Макар, С. Микитюка, Г. Радчук, Р. Семенової, В. Рибалки, С. Сисоєва, В. Ясвіна, О. Ярошинської та ін.).

Концептуальні основи створення та функціонування творчого освітнього середовища як чинника формування творчої особистості визначено вченими (Л. Задорожною-Княгницькою, О. Листопад, О. Петрович, В. Фрицюк та ін.).

Аналіз провідних психолого-педагогічних джерел засвідчує той факт, що питання професійного самовдосконалення в сучасній вищій освіті набуває пріоритетного значення. Особливо важливим для сучасної системи освіти постає забезпечення умов для становлення та розвитку особистості. Тому питання самовдосконалення в освітньому середовищі перебуває на пріоритетних позиціях у сучасних наукових дослідженнях.

Мета статті – визначення сутності, специфіки та змісту професійного самовдосконалення майбутніх учителів у творчому освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. В умовах безперервної трансформації системи освіти професійне самовдосконалення постає невіддільним компонентом професійної підготовки майбутніх учителів. Професійне самовдосконалення як унікальний процес визначається провідним чинником розвитку особистості та забезпечує її успіх у професійній діяльності.

На думку В. Квас, професійне самовдосконалення особистості – «цілеспрямований, систематичний та творчий процес вивчення суб'єктом своїх здібностей, нахилів, можливостей і професійно значущих якостей» [5, с. 121].

О. Антонова, характеризуючи професійне самовдосконалення в контексті розвитку здібностей та обдарувань майбутнього вчителя, стверджує, що це «свідома робота майбутнього вчителя з розвитку своєї особистості як професіонала» [1, с. 12].

З позиції Л. Суцzenко «професійне самовдосконалення – це процес змін якостей власної особистості, який відбувається внаслідок усвідомлення потреби в самовдосконаленні, оцінювання та аналізу власної особистості, цілеспрямованого прагнення до найкращої зміни себе» [14, с. 6].

Зазначені погляди дозволяють розуміти професійне самовдосконалення як процес, який базується на самостійності у перетворенні власної особистості та спрямований на успішне оволодіння майбутньою професійною діяльністю. Цей процес передбачає систематичність та усвідомленість, самостійне опанування, розширення, поглиблення знань, пошук і виокремлення мотивів педагогічної діяльності, відповідність рівня професійної компетентності до запитів прогресуючого суспільства.

За словами Н. Уйсімбаєвої, самовдосконалення виникає в результаті інтенсивної взаємодії особистості та навколишнього середовища. Самовдосконалення як соціальний процес має зважати на вимоги суспільства до майбутнього фахівця [19, с. 224].

Сучасні наукові дослідження з педагогіки визначаючи специфіку самовдосконалення особистості наголошують, що самовдосконалення ґрунтується на унікальних характеристиках людини. Це спонукає до виокремлення в людини ключових задатків власної особистості, що сприяє в майбутньому її інтелектуальному, моральному та фізичному розвитку [13, с. 191].

В. Маралов стверджує, що відповідно до поставленої мети особистість може вибрати різні стратегії самовдосконалення. На думку науковця, стратегія – це «засіб досягнення мети», що визначається його здібністю до саморозвитку.

До неї він відносить:

1. Отримання. Особистість намагається прагнути до того, що не могла зробити раніше (оволодіти новими знаннями, якостями тощо);

2. Перетворення. Виявляється в цілеспрямованій зміні характеристик власної особистості (перехід однієї якості в іншу, негативної в позитивну, наприклад повільність у діяльності переходить у швидкість, рішучість і т.д.);

3. Позбавлення. Особистість кардинально змінює лінію поведінки та позбувається власних негативних якостей;

4. Обмеження. Обмеження дії негативної якості кількісними або якісними чинниками [10, с. 481].

С. Мішин зазначає, що професійне самовдосконалення вчителя може відбуватися в кількох напрямках, серед них:

1. Тематичний (опанування знаннями);

2. Практичний (формування навчальних і професійних умінь і навичок);

3. Психологічний (формування стійкої мотивації до самовдосконалення) [11, с. 174].

Професійне самовдосконалення майбутнього вчителя відбувається переважно у двох основних взаємозалежних формах: самоосвіта та самовиховання.

Н. Безлюдна та Н. Дудник самоосвіту трактують як «вид пізнавальної діяльності, який цілеспрямований та усвідомлено спрямований на самостійне засвоєння, осмислення й наповнення новими теоретичними знаннями, набуття та самовдосконалення відповідних умінь і навичок до професійного саморозвитку» [3, с. 121].

Професійна самоосвіта передбачає оновлення, розширення і поглиблення знань, формування навичок і умінь майбутніх учителів, пов'язаних із практикою.

У сучасних умовах самоосвіта майбутніх учителів має безліч напрямів: це розвиток духовно-

моральної сфери, комунікативних та організаційних навичок, естетичний і фізичний розвиток, оволодіння інформаційно-комунікаційними технологіями.

Рівень професійної підготовки найбільшою мірою залежить від організації освітньої діяльності в закладі освіти. Але тільки її не досить для формування високого рівня професійної підготовки майбутнього вчителя, повноцінно вона може бути забезпечена лише взаємопоєднанням освітньої та самоосвітньої діяльності.

У працях О. Шевчук самовиховання відображено як «саморегуляцію, самоуправління особистості з намірами змінити себе» [17, с. 68].

Метою самовиховання може бути навчання мислення, прояв емоцій і волі. Однак провідним компонентом самовиховання є воля, яка забезпечує адаптацію внутрішнього світу особистості до суспільних умов, які її оточують.

Ефективність професійної підготовки суттєво залежить від здібностей майбутнього вчителя і можливостей у реалізації власних здібностей до систематичної праці, раціональної організації власної діяльності, подолання труднощів самостійної роботи. Тому саме систематична робота над власною особистістю, наявність стійкої мотивації до самовиховання, зміни власної особистості, самовдосконалення постає рушійним чинником забезпечення якісної підготовки майбутнього вчителя.

Поряд із самоосвітою та самовихованням провідною формою самовдосконалення, яка безпосередньо скерована активністю особистості, постає саморозвиток.

Ю. Мельник саморозвиток визначає як «усвідомлений і керований особистістю процес, у результаті якого відбувається вдосконалення фізичних, розумових і моральних потенцій людини, розгортання її індивідуальності» [8, с. 368].

Прагнення до саморозвитку виникає в результаті впливу зовнішнього середовища, спільноти, усвідомлення вимог суспільства до власної особистості, внутрішніх факторів особистості – власних пріоритетів і цінностей. Цілеспрямованість, форма, ступінь, особливості саморозвитку особистості можуть бути усвідомлені за допомогою встановлення зовнішніх факторів, що стимулюють хід саморозвитку.

Процес особистісного та професійного саморозвитку передбачає:

1. Зміни в особистісних орієнтаціях і відносинах (інтереси, бажання, потреби, мотивація).

2. Отримання досвіду й підвищення рівня професійної підготовки (удосконалення знань, навичок і вмінь).

3. Розвиток уваги і пам'яті.

4. Формування та розвиток важливих професійних якостей відповідно до конкретних умов діяльності.

Отже, професійне самовдосконалення майбутніх учителів здійснюється через самоосвіту, самовиховання та саморозвиток, що сприяють активному формуванню особистісних і професійних якостей під час професійної діяльності.

Як стверджує Л. Макара, у процесі професійного та особистісного становлення майбутнього вчителя суттєву роль відіграє наявність сприятливих мотиваційних, творчих та освітніх умов, особливе місце в цьому належить освітньому середовищу закладу вищої освіти. Отже, науковець зосереджує свою увагу на ролі освітнього середовища у професійному самовдосконаленні майбутнього вчителя [9, с. 230].

У словнику «Педагогіка» О. Новікова освітнє середовище тлумачиться як «система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, що містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні» [12, с. 137].

Б. Чернік зазначає, що освітнє середовище – «частина соціокультурного простору, зона взаємодії освітніх систем, їхні елементи, освітнього матеріалу і суб'єктів освітніх процесів» [16, с. 130].

Поділяємо думку М. Братко, яка стверджує, що пріоритетною функцією середовища закладу вищої освіти є забезпечення взаємозв'язку професійної підготовки та самоосвіти майбутніх учителів, їхнього особистісного та професійного зростання. Особливої уваги потребує створення умов і можливостей для формування та розвитку особистісних і сутнісних професійних якостей. Дослідниця розглядає такі домінуючі функції освітнього середовища: освітньо-професійну, освітньо-соціалізаційну, освітньо-культурну [4, с. 15].

З метою визначення характерних властивостей освітнього середовища важливо означити основні його компоненти.

І. Ахновська виділяє такі структурні компоненти освітнього середовища: «особистісний, аксіологічний, інформаційно-комунікаційний, організаційно-діяльнісний, просторово-предметний» [2, с. 29].

Особистісний компонент вирізняється характером взаємовідносин і взаємодії учасників освітнього процесу.

Аксіологічний передбачає побудову освітнього процесу з урахуванням цінностей і традицій закладу вищої освіти.

Інформаційно-комунікаційний містить освітні програми, навчальні плани, які спрямовані на визначення змісту та реалізацію освітнього процесу, просторово-предметний – відображений матеріально-технічною інфраструктурою, бібліотечними ресурсами, побутовими умовами [2, с. 29].

С. Тарасов акцентує увагу на тому, що середовище будь-якого закладу освіти передбачає такі компоненти:

1. Просторово-семантичний компонент: архітектурно-естетична система житлового простору (архі-

тектурний і інтер'єрний дизайн, просторова структура навчальних та розважальних закладів, можливість перетворення простору за потребою і т. д.);

2. Символічний простір (символіка, традиції);

3. Змістовно-методичний компонент: змістозна галузь, яка містить освітні ресурси (освітні та навчальні програми, навчальний план, підручники, навчальні та методичні посібники і т. д.), форми та методи організації освітнього процесу (уроки, дискусії, конференції тощо).

4. Комунікаційно-організаційний компонент: характерні особливості суб'єктів освітнього середовища (статус і роль суб'єктів, вік, стать, етнічні особливості, їх ідеали, установки, стереотипи і т. д.); комунікаційне поле (види та засоби комунікації та навчання) [15, с. 135–136].

В. Панов, розглядаючи освітнє середовище як таке, що свідомо моделюється навчальними закладами на основі визначених пізнавальних інтересів майбутніх фахівців, виділяє такі його компоненти:

1. Просторово-предметний (навчальні приміщення, наявне обладнання, матеріально-технічні ресурси тощо);

2. Соціальний (комунікативний) (взаємодія усіх суб'єктів освітнього процесу та певні типи взаємодії);

3. Діяльнісний (технологічний) (зміст якого заснований на рефлексивній діяльності, пов'язаній з постановкою мети процесу) [7, с. 96].

Важливо зазначити, що сутність і спрямованість освітнього середовища закладу освіти значно впливають на формування готовності майбутнього вчителя до професійного самовдосконалення. З цією метою розглянемо запропоновану вченими типологію освітнього середовища.

Ю. Шапран, досліджуючи особливості професійної підготовки у закладах вищої освіти, виокремлює такі типи освітнього середовища: традиційне (забезпечує опанування професійними знаннями та вміннями, організовує самостійну повсякденну діяльність); творчо-інноваційне (надає можливість для розвитку творчих здібностей студентів, інноваційної діяльності, вирішення нестандартних професійних завдань); ігрове (передбачає становлення професійної позиції, мотивації до майбутньої професійної діяльності, саморозвитку та самовиховання); навчальне (опанування комплексом академічних знань, формування професійних вмінь і навичок, керування самоосвітньою діяльністю, систематизацію наявних знань та їх усвідомлення); професійне (підготовка до майбутньої професійної діяльності); комунікативне (оволодіння засобами професійної комунікації); природне (усвідомлена взаємодія з довкіллям, формування екологічно-спрямованої позиції); соціально-економічне (створення умов для успішної професійної самореалізації у соціумі); інформаційно-освітнє (оволодіння засобами пошуку,

збереження та передачі інформації); здоров'я-збережувальне (усвідомлення цінностей власного здоров'я та життя); розвивальне (розвиток професійних здібностей та особистісних якостей); виховне (становлення та сприйняття моральних та духовних норм та цінностей); (усвідомлена самооцінка та критичне ставлення до власної особистості). Дослідниця зазначає, що взаємопроникнення, взаємодія всіх типів освітнього середовища забезпечує функціонування цілісної системи впливу на особистість [18, с. 7].

Я. Корчак у своїх наукових працях визначає такі типи середовища:

1. Догматичне. Характеризується наявністю суворого авторитету та дисциплінарних традицій.

2. Безтурботливе. Передбачає позитивне, невимогливе ставлення до вихованців.

3. Кар'єрне. Забезпечує конкурентоспроможність, цілеспрямовану діяльність, байдужість до оточення.

4. Ідейне (творче) середовище. Допомогає сформувати особистість з високою самооцінкою, що здатна до перетворення дійсності, активна та ініціативна [6, с. 46–47].

Отже, на основі розглянутих типів освітнього середовища ми можемо зазначити, що єдиним типом освітнього середовища, який найбільше сприяє активності, самостійності, свободі в опануванні професійною діяльністю, є творче освітнє середовище. Зазначене середовище сприяє розвитку здібностей майбутніх учителів, формуванню їхньої неповторної особистості, розвитку творчого мислення. У процесі самовдосконалення вирішальним фактором постає організація творчої діяльності. Тому активні форми, методи і прийоми навчання, постають вирішальними у розкритті творчого потенціалу майбутнього учителя, спрямовують його власну систематичну і цілеспрямовану діяльність.

Аналіз вищезазначених джерел дає можливість виділити основні умови, які сприяють професійному самовдосконаленню майбутніх учителів у творчому освітньому середовищі: освітній процес, який передбачає застосування отриманих знань в практичній діяльності; наявна комунікація між усіма учасниками освітнього процесу, сучасні матеріально-технічні засоби, що забезпечують можливості закріплення, поглиблення та розширення набутих знань та отримання нових; організація освітнього процесу, зміст якого сприятиме набуттю вмінь творчого мислення, активного засвоєння знань.

Багатокомпонентність і складність процесу професійного самовдосконалення у творчому освітньому середовищі дозволяє окреслити такі його етапи:

1. Підготовчий. На цьому етапі особистість проходить процес самопізнання у якому

розкриваються її потенційні здібності та можливості. Майбутній учитель визначає себе частиною соціальної системи в умовах навчальної діяльності, усвідомлює вимоги освітнього середовища до власної особистості. Цей етап передбачає пізнання власного професійного рівня і наявних професійних якостей, що сприяє критичному аналізу власної особистості, виокремлення якостей, які потребують опрацювання. Більш глибоке пізнання власної особистості, самоспостереження в умовах навчальної діяльності сприяє особистісному усвідомленню мети, сенсу, призначення даної діяльності та скеровує особистість до планування процесу самовдосконалення. Планування передбачає часові рамки, чітко окреслені завдання самовдосконалення, формулювання системи заходів, які забезпечують успішність особистості в роботі над собою, розкриття змісту процесу самовдосконалення. Важливо зосередити увагу на конкретній змістовій побудові, завдання повинні бути сформульовані у відповідно визначеній послідовності.

2. Практичний. Передбачає конкретне впровадження програми самовдосконалення у практичну діяльність. Майбутній учитель усвідомлено втілює програму самовдосконалення, контролює всі її етапи реалізації та приймає рішення щодо подальшої зміни певних елементів програми.

3. Узагальнюючий. Включає обґрунтування особистістю ефективності процесу реалізації програми самовдосконалення; самозвітування – зіставлення результатів реалізації програми самовдосконалення з власними очікуваннями.

У результаті реалізації програми з самовдосконалення посилюється мотивація, усвідомлення значення професійної діяльності. Творче освітнє середовище як таке, що сприяє формуванню активної, творчо мислячої особистості, спрямовує до опанування складними прийомами та розв'язання навчальних завдань, сприяє ініціативності та спрямованості до успіху.

Висновки і пропозиції. Отже, професійне самовдосконалення це системний процес з перетворення майбутнім учителем власної особистості. Сучасні заклади вищої освіти потребують створення та функціонування такого типу освітнього середовища, яке безпосередньо впливає на розвиток та становлення особистості майбутнього учителя. Творче освітнє середовище сприяє визначенню та розкриттю потенційних можливостей майбутніх учителів.

Ефективна організація професійного самовдосконалення залежить від поставлених завдань і мети, особистісних характеристик майбутнього учителя, наявного комплексу професійних знань, а також від соціального та предметного оточення.

Творче освітнє середовище під час реалізації програми з професійного самовдосконалення забез-

печує прагнення до виконання складних завдань, поглиблення набутих знань та активності в оволодінні новими професійними вміннями та навичками.

Проте особливості професійного самовдосконалення у творчому освітньому середовищі потребують подальшого дослідження та висвітлення нових шляхів та методів професійного самовдосконалення в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Список використаної літератури:

1. Антонова О.Є. Професійне самовдосконалення майбутнього вчителя шляхом розвитку його здібностей та обдарувань. *Нові технології навчання* : науково-методичний збірник. 2014. № 81. С. 8–13.
2. Ахновська І.О. Теоретичні засади формування освітнього середовища в контексті економіки знань. *Економіка і організація управління*. 2018. № 4 (32). С. 26–34.
3. Безлюдна Н.В., Дудник Н.В. Самоосвіта в процесі професійної діяльності майбутнього педагога. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2015. № 12. С. 119–124.
4. Братко М.В. Освітнє середовище вищого навчального закладу : функціональний аспект. *Педагогічний Процес : теорія і Практика*. 2015. № 1-2 (46-47). С. 11–17.
5. Квас В.М. Проблема формування готовності майбутніх учителів до професійного самовдосконалення. *Наукові записки*. 2015. № 141(II). С. 120–123.
6. Корчак Я. Как любить ребенка. Москва : Издательство АСТ, 2014. 480 с.
7. Кучер В.А. Сравнительный анализ педагогических моделей образовательной среды В. А. Ясвина и В. И. Панова. *Сибирский педагогический журнал*. 2011. №5. С. 90–97.
8. Мельник Ю.С. Поняття особистісного саморозвитку в концептуальному полі сучасної психології. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Т. 33. С. 365–375.
9. Макар Л.М. Сутність освітнього середовища в педагогічному процесі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. № 30. С. 229–236.
10. Маралов В.Г. Приобретение или избавление: проблема выбора студентами стратегий самосовершенствования. *Интеграция Образования*. 2017. №3 (88). С. 477–488.
11. Мішин С.В. Самовдосконалення як напрям професійної освіти студентів-магістрантів фізичного виховання. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2012. № 2. С. 75–77.
12. Новиков А.М. Педагогіка: словарь системы основных понятий. Москва : Издательский центр ИЭТ, 2013. 268 с.

13. Супрун Д.М. Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти: монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 392 с.
14. Сущенко Л.О. Стимулювання професійного самовдосконалення вчителів початкових класів у системі післядипломної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2009. 20 с.
15. Тарасов С.В. Образовательная среда : понятие, структура, типология. *Вестник ЛГУ им. А.С. Пушкина*. 2011. №3. С. 133–138.
16. Черник Б.П. Эффективное участие в образовательных выставках : научно-практическое пособие. Новосибирск : СО РАН, 2001. 199 с.
17. Шевчук О.М. Самовиховання та саморегуляція у контексті розвитку особистості студента. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2018. № 1. С. 67–71.
18. Шапран Ю.П. Типологія освітнього середовища в умовах компетентнісно-зорієнтованої педагогічної освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2015. № 23. С. 4–10.
19. Уйсімбаєва Н.В. Особистісне самовдосконалення як форма усвідомленого саморозвитку майбутнього вчителя. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2014. № 132. С. 222–226.

Simakova S. Theoretical fundamentals of professional self-improvement of future teachers in the creative educational environment of higher educational institution

The article is devoted to revealing the essence and specifics of professional self-improvement of future teachers in the creative educational environment of higher education. The analysis of the concepts "professional self-improvement", "educational environment", "creative educational environment" in the scientific works of domestic and foreign scientists is carried out. It was found that the specifics of professional self-improvement are based on the exceptional characteristics of a person, which can determine different strategies of his professional self-improvement: obtaining, transforming, depriving, limiting. The directions of professional self-improvement of teachers are defined: thematic, practical, psychological direction, directing the future teacher to transformation and development of own personal and professional qualities. Forms of professional self-improvement of future teachers are analyzed: self-education, self-discipline and self-development. It is determined that the nature of professional self-improvement depends entirely on the characteristics of the educational environment in which the individual is, on the basis of which the typology of the educational environment developed by scientists was analyzed. The role and significance of the creative educational environment in the professional self-improvement of future teachers are established. It is noted that the creative educational environment is most conducive to activity, independence, freedom in mastering professional activities. This environment determines the formation and development of the abilities of future teachers, the formation of their unique personality, the development of creative thinking, leads to determination and initiative. Different approaches of scientists to determining the components of the educational environment are considered. In particular, the components that promote professional and personal growth in the creative educational environment are clarified: spatial-subject; social; technological. The main conditions that contribute to the professional self-improvement of future teachers in a creative educational environment are outlined. The stages of professional self-improvement are formulated: preparatory, practical and generalizing.

Key words: *creative educational environment, future teachers, higher pedagogical education, professional self-improvement, professional training.*